

СЕМИОТИКА: ПОЛ ДЕ МАН. СЪПРОТИВАТА СРЕЩУ ТЕОРИЯТА

Essays in the
Rhetoric of
Contemporary
Criticism

Тази презентация е част от учебни материали и не може да бъде използвана за други цели.
Предназначена е за курсовете "Семиотика на изкуството" в НАТФИЗ и "Семиотика, език, култура" в БСУ. ©М.Дачев

СЕМИОТИКА:

ПОЛ ДЕ МАН. СЪПРОТИВАТА СРЕЩУ ТЕОРИЯТА

- Главният теоретичен интерес на литературната теория се състои в **невъзможността да ѝ се даде определение.**
- По принцип научното изследване трябва преди всичко **да се поддава на преподаване.** В областта на литературата такова едно научно изследване включва поне две взаимно допълващи се области: на **историческите и филологическите факти** като предпоставка за разбирането и на методите за четене или тълкуване. Остава под въпрос съвместимостта между научното изследване и теорията; като неудобно следствие от това усложнение, **понятието за “литературата като такава”**, както и ясната граница между история и тълкуване, не могат да се приемат повече за предпоставени.

СЕМИОТИКА: ПОЛ ДЕ МАН. СЪПРОТИВАТА СРЕЩУ ТЕОРИЯТА

- Едно общо изявление върху литературната теория не би следвало, теоретически, да изхожда от прагматични съображения. То трябва да засегне такива въпроси като определението на литературата (що е литература?) и да се занимае с **различието между литературната и нелитературната употреба на езика, а също и между литературните и несловесните форми на изкуството.** След това би трябвало да се пристъпи към описателна класификация на различните видове и подвидове на литературния род и към нормативните правила, които такава класификация неизменно влече след себе си.

СЕМИОТИКА: ПОЛ ДЕ МАН. СЪПРОТИВАТА СРЕЩУ ТЕОРИЯТА

- Ако конкретното усилие да съществува определена същност е критическо, то теорията за тази същност неизбежно остава в сферата на прагматиката. **Трудната и все още недовършена история на литературната теория** свидетелства, че случаят с литературата е точно такъв, и то по много по-явен начин, отколкото при други словесни явления, като например анекдоти или дори сънища. **Опитът да се разглежда литературата теоретически може спокойно да се примири с факта, че ще ѝ се наложи да тръгне от емпирични разсъждения.** Реално знаем, че през последните 15-20 години съществува силен интерес към нещо, наречено литературна теория, и че в САЩ този интерес понякога съвпада с взаимстването на чужди, предимно – но не винаги – европейски влияния. Знаем също, че тази вълна от интерес сега сякаш отмира, като първоначалният ентузиазъм отстъпва място на пресищането и разочарованието.

СЕМИОТИКА: ПОЛ ДЕ МАН. СЪПРОТИВАТА СРЕЩУ ТЕОРИЯТА

- Дори и най-интуитивно настроените литератори, които наблягат повече на опита и по-малко на теорията, използват един минимум от понятия (тон, органична форма, алюзия, традиция, историческа ситуация) с малко по-общ смислов обхват.
- Съпротивата срещу теорията води до теоретични изводи, които са достатъчно систематични. Какво точно застрашават тези подходи към литературата, които се развиват през 60-те години и които сега, под различни наименования, съставят мъглявата и някак хаотична сфера на литературната теория? Тези подходи не могат да бъдат отъждествени с един определен метод или с една страна. Дори във Франция структурализмът не е единствената тенденция, която властва на сцената, а в славянските страни той, заедно със семиологията, е неделим от предшестващите го тенденции.

СЕМИОТИКА: ПОЛ ДЕ МАН. СЪПРОТИВАТА СРЕЩУ ТЕОРИЯТА

- Самата възможност да се създава литературна теория, която в никакъв случай не бива да се приема за дадена, се е превърнала в съзнателно обсъждан въпрос.
- **Може да се каже, че литературната теория се създава когато подходът към литературния текст вече не се основава на извънезикови, т.е. на исторически и естетически съображения; когато обект на обсъждане престават да бъдат смисълът или стойността и на тяхно място идват като модалности продукцията и рецепцията на смисъла и стойността, предхождащи тяхното установяване – изводът е, че това установяване е толкова проблематично, че изисква създаването на самостоятелна критическа дисциплина, която да се занимае с възможността за съществуването му и с неговия статус.**

СЕМИОТИКА: ПОЛ ДЕ МАН. СЪПРОТИВАТА СРЕЩУ ТЕОРИЯТА

- Не е учудващ фактът, че съвременната литературна теория се заражда извън философията, и понякога в съзнателна съпротива срещу тежестта на философската традиция. Литературната теория вече спокойно може да се е превърнала в основен проблем за философията, но не може да бъде погълната от нея както на практика, така и на теория. Тя съдържа един неизбежно прагматичен аспект, който отслабва силата ѝ като теория, но същевременно внася и подмолен елемент на непредсказуемост, който я превръща в нещо като универсален знак-заместител в сериозната игра на теоретичните дисциплини.
- Настъплението на теорията – на това разцепление, което сега толкова често се осъжда и което разграничава теорията от литературната история и критика – идва с въвеждането на езиковедска терминология в метаезика около литературата.